

Liberalernas politik för framtidens högre utbildning, forskning och rymd

En rapport av Liberalerna

Liberalernas politik för framtidens högre utbildning, forskning och rymd

Under den gångna mandatperioden har Liberalerna framför allt prioriterat att stärka kvaliteten i den högre utbildningen och forskningen. Detta i en tid av hög inflation, höga elpriser och lågkonjunktur som också har påverkat ekonomin för den högre utbildningen. I en rad länder har det lett till faktiska neddragningar av finansieringen av den högre utbildningen. I Sverige har Liberalerna värnat den högre utbildningen samtidigt som vi har lagt fram den största forsknings- och innovationspropositionen någonsin (i löpande priser). Det arbetet behöver nu fortsätta.

Liberalernas vision för den högre utbildningen och forskningen börjar med en god grundutbildning där flera av de bästa studenterna vill söka sig vidare till en forskningskarriär, och fortsätter med goda villkor för doktorander, internationella samarbeten, tillgång till världsledande forskningsinfrastruktur och goda möjligheter att bygga excellenta forskningsmiljöer. Högre utbildning i Sverige ska präglas av hög kvalitet och svensk forskning ska präglas av excellens.

Framtidens högre utbildning

Högre utbildning för bildning och av hög kvalitet

Sverige är ett kunskapsland. Vårt välstånd och vår konkurrenskraft har skapats av ingenjörer, forskare, lärare, entreprenörer och yrkesskickliga akademiker. Samtidigt är högre utbildning en frihetsinstitution som öppnar dörrar för individen. Universitetens bildningsuppdrag är centralt i en liberal demokrati. Den högre utbildningens viktigaste uppdrag är att utveckla självständigt tänkande individer, värna kunskapens egenvärde och bidra till ett öppet samhälle. Utbildningar i Sverige ska hålla hög kvalitet och rusta studenter för arbetslivets krav, utan att ge avkall på akademisk frihet, kvalitet och bildning.

Förslag:

- **Kvalitet före kvantitet.** Stoppa den generella utbyggnaden av högre utbildning och prioritera i stället kvalitet. Vi behöver mer lärarledd tid, inte fler utbildningsplatser. Resurser ska styras mot att stärka undervisningens kvalitet, studenternas kunskapsutveckling och arbetsmarknadens behov.

- **Högre utbildning behöver bli smalare och vassare.** Lärosäten bör uppmuntras att profilera sig tydligare och koncentrera resurser till områden där kvaliteten på utbildningen kan vara internationellt ledande.
- **Sänk ersättningen till distanskurser.** Distanskurser har ökat i omfattning under och efter pandemin. Det finns tillfällen, inte minst i relation till det livslånga lärandet, när distanskurser är ändamålsenliga, men alltför ofta används distanskurser som ett sätt att fylla platser. Idag är dessutom nivån på ersättningen per student till lärosäten för distanskurser samma som ersättningen för fysiska kurser, trots att distanskurser är mindre kostsamma givet att lokaler inte utgör en kostnad. Styrningen behöver nu inriktas på att fysiska kurser premieras, för att säkerställa campusmiljöer där åsikter bryts mot varandra i en fysisk miljö.
- **Slopa produktivetsavdraget för ökat antal undervisningstimmar.** Varje år sker en generell besparing på samtliga svenska myndigheters budget med 1–2%. Så länge lärosätena fortsätter att vara myndigheter sker samma besparing för dem. Det slår hårt mot lärosätenas ekonomi och med det också möjligheten att till exempel öka antalet undervisningstimmar för studenterna. Därför behöver lärosätena undantas från den principen.
- **Inför lägstabetyg för antagning.** I samband med att lärarutbildningen reformerades infördes en betygsgräns (C i svenska) för att vara behörig att söka. Bakgrunden är att lärarutbildningen under lång tid har brottats med lågt söktryck och låg genomströmning. Studenterna har inte haft de förkunskaper som krävs för att klara utbildningen. Låg genomströmning är något som flera utbildningar brottas med och samma reform bör därför genomföras inom andra utbildningar.
- **Inga fler universitet - högskolorna ska fokusera på utbildning.** Den högre utbildningen har under de senaste decennierna byggts ut kraftigt vad gäller antalet platser. Samtidigt har flera högskolor ombildats till universitet vilket skapar en förväntan om att ännu fler högskolor ska följa efter. Sveriges storlek motiverar dock inte fler universitet utan i stället riskerar det att få konsekvenser för kvaliteten. Det behöver finnas en tydligare differentiering i lärosätelandskapet där högskolor i högre grad fokuserar på utbildning i stället för forskning.
- **Satsa på elitutbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap i Sverige.** Sverige är och har traditionellt varit forskningsstarkt inom vissa områden av humaniora och samhällsvetenskap. Under mandatperioden har regeringen gjort en riktad satsning för att etablera en särskild masterutbildning i förvaltning med syftet att öka antalet svenskar inom EU. Fler sådana satsningar behöver etableras för att särskilt lyfta fram vissa områden inom humaniora och samhällsvetenskap.

- **Inför en ny försöksverksamhet där universitet och högskolor bedriver riktad utbildning för särskilt begåvade gymnasieelever.** Tack vare Liberalerna har spetsutbildningar på gymnasiet och högskoleprovet gått från en testverksamhet till en permanent skolform sedan 2025. Det är bra, men Liberalerna vill gå ännu längre genom att öka möjligheterna för elever på gymnasienivå att läsa kurser på universitetsnivå, antingen via specifika kurser under terminen eller genom sommarkurser.
- **Reformera antagningen till högre utbildning.** Idag blir studenterna antagna via tre olika kvoter: en baserad på resultat från högskoleprovet, en baserad på betyg och en sista kvot som lärosätena själva förfogar över. Studenter som kommer in via betyg klarar sig bättre och klarar i högre utsträckning sina utbildningar. Urval via högskoleprovet slår också mot kvinnor, eftersom kvinnor generellt presterar sämre på högskoleprovet, men har högre betyg. När det nya betygssystemet är på plats bör också urvalsgrunderna ändras så att större vikt läggs vid betyg.
- **Etablera ett centrum för forskning om hedersrelaterat våld och förtryck.** Ett stort arbete pågår för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck, men det behövs både fördjupade kunskaper om ämnet i relevanta yrken och inte minst mer forskning på området.
- **Öka stödet till studenter med funktionsnedsättning.** Det är allt fler studenter inom högre utbildning som har någon form av funktionsnedsättning som påverkar förutsättningarna för studier. Likvärdigheten mellan lärosäten behöver förbättras och framför allt behöver det finansiella stödet öka för att denna grupp ska kunna tillgodogöra sig studier på lika villkor.
- **Gör upp med könsbundna studieval.** Under mandatperioden har Liberalerna i regeringsställning tagit fram en STEM-strategi, bland annat med målet att öka antalet kvinnor inom STEM-yrken. Fortfarande är det dock alldeles för få unga tjejer och kvinnor som söker sig till dessa yrken, och alldeles för få män som söker sig till "traditionellt kvinnodominerade" yrken. Det innebär att samhället går miste om kompetens samtidigt som unga fortsätter att låsas in i könsbundna val. Etablera ett initiativ motsvarande Tekniksprånget där män får testa på kvinnodominerade yrken.
- **Avveckla Akademiska Hus.** Nuvarande hyresmodell för lärosätena innebär att alltför mycket pengar går från forskning och utbildning tillbaka rakt in i statskassan. Akademiska Hus behöver därför avvecklas. Ett första steg är att hitta sätt att kompensera de lärosäten som drabbas hårdast av nuvarande hyresmodell.

- **Fler doktorander från Sverige.** Det är alldeles för få svenska studenter som väljer att disputerar. Det beror dels på att svensk arbetsmarknad inte premierar en doktorsexamen lönemässigt, dels på att svenska studenter inom STEM-ämnena har svårt att stå sig i konkurrens med internationella studenter till doktorandtjänsterna. Högre utbildning behöver förbättra förutsättningarna för att studenter utbildade inom det svenska utbildningssystemet ska kunna gå vidare till en forskarutbildning.
- **Högre utbildning för bättre kompetensförsörjning** Akademisk utbildning ska vara en språngbräda in i kvalificerat arbete. Under de senaste decennierna har högskolan byggts ut kraftigt. Antalet utbildningsplatser har ökat och allt fler läser på avancerad nivå. Utvecklingen av arbetsmarknaden går i en rasande takt och allt fler kommer att behöva fylla på kompetens under yrkeslivet för att fortsätta vara konkurrenskraftiga. AI kommer sannolikt att revolutionera vissa yrken. Samtidigt uppger många arbetsgivare att de har svårt att rekrytera rätt kompetens till lediga jobb. Dimensionering av högre utbildning behöver i högre grad ta hänsyn till arbetsgivarnas krav och behov.
- **Bygg ut det livslånga lärandet.** Det behövs fler vidareutbildningar och påbyggnadskurser som möter nya kompetensbehov i offentlig sektor, näringsliv och civilsamhälle. Sedan tidigare har Liberalerna påbörjat en utbyggnad av korta, flexibla kurser för yrkesverksamma inom framför allt STEM-ämnena. Det behöver nu följas av att även utbudet av korta kurser för yrkesverksamma inom humaniora och samhällsvetenskap ökar, för att stärka omställningsförmågan.
- **Snabbare studiegång för motiverade studenter.** Genom en snabbare studiegång kan ambitiösa studenter komma ut i arbetslivet fortare. Liberalerna vill låta några lärosäten gå före och prova en studietakt på 120-150%. Det innebär att studietiden kortas avsevärt, utan att kvaliteten eller innehållet blir lidande. Detta vore särskilt bra för utbildningar i bristyrken.
- **AI:s inverkan på akademikeryrken.** Utvecklingen går mycket snabbt vad gäller AI och det kommer att ställa höga krav på lärosätenas omställnings- och utvecklingsförmåga. Bästa sättet att rusta sig för ett arbetsliv med AI kommer att vara att ha en högkvalitativ akademisk utbildning och goda system för omställning och vidareutbildning. Vi behöver därför säkerställa att lärosätena har rätt förutsättningar för att ställa om snabbare.
- **Mer praktik för att öka studenters möjligheter till jobb.** Inför fler praktik- och professionsnära moment i fler utbildningar, särskilt mot slutet av studietiden. Det stärker studenternas etablering och minskar betydelsen av informella kontaktnät och socioekonomisk bakgrund.

Studiemedel

Utöver att vidareutbildning är avgiftsfri i Sverige har vi dessutom ett av världens mest generösa studiemedelssystem. Genom bidrag och fördelaktiga lån kan människor oavsett bakgrund studera vidare utan att lägga pengar på terminsavgifter. Det är en viktig liberal princip som bidragit till breddad rekrytering och hög utbildningsnivå i befolkningen.

Samtidigt är systemet konstruerat för en annan tid. Vissa samhällsbärande utbildningar, såsom läkar- och civilingenjörsutbildningar, är så omfattande att dagens begränsningar i antalet studiemedelsterminer riskerar att bli ett hinder. Samtidigt ska studiemedel användas ansvarsfullt. CSN ska inte vara en allmän försörjningsform, utan ett verktyg för att möjliggöra utbildning och snabb etablering. Sverige ska ha ett generöst och flexibelt studiestödssystem, som bidrar till en hög genomströmning inom högre utbildning och värnar om unga människors framtida skuldsättning.

Förslag:

- **Anpassa antalet studiemedelsterminer till utbildningens längd.** Se över regelverket så att särskilt långa och samhällsviktiga utbildningar kan ge rätt till fler terminer med studiemedel. Det ska inte vara ekonomiska begränsningar som avgör om Sverige får fler läkare, ingenjörer eller andra bristkompetenser.
- **Bonus för den student som tar examen snabbt.** En rapport från OECD visar att Sverige har en av de högsta examensåldrarna, 27 år. Vi vill inom ramen för studiemedlet premiera studenter som tar examen inom utsatt tid eller snabbare, till exempel genom en bonus eller snabbare avskrivning av studielånet.
- **Studenter ska kunna välja hur mycket lån de vill ta.** Idag är det inte möjligt att välja hur mycket av lånedelen som en student tar ut. Det är enbart möjligt att välja antalet veckor. För många studenter finns det behov av att dryga ut bidragsdelen samtidigt som man inte vill ta fullt studielån. Detta skulle vara ett sätt för enskilda studenter att öka friheten i att finansiera sina studier.
- **Begränsa studiemedel för fristående sommarkurser och stärk lärosätenas förutsättningar att ge relevanta sommarkurser.** Studiemedel för sommarkurser bör framför allt fokusera på att stärka studenternas möjlighet att slutföra examen. CSN ska stimulera effektiva studier, inte förlänga studietider utan examen eller bidra till onödigt höga studieskulder. Samtidigt behöver lärosätena få ökade förutsättningar att bedriva relevanta sommarkurser.

- **Slopa fribeloppet under sommarmånaderna.** Fribeloppet, det vill säga det belopp som studenter har möjlighet att tjäna in när de jobbar, utan att samtidigt förlora rätten till CSN, har höjts efter pandemin. Samtidigt medför taket fortsatt att studenter blir återbetalningsskyldiga till CSN om de arbetat för mycket. Det är särskilt problematiskt eftersom sommarmånaderna räknas in, vilket gör att flitiga studenter som sommarjobbar och får värdefull arbetslivserfarenhet missgynnas. Det finns därför ett behov av att bättre balansera studenternas möjlighet att fortsatt tjäna pengar utan att riskera att bli återbetalningsskyldiga.

Läsning och kurslitteratur – bildningens infrastruktur

Läsförmåga är grunden för all högre utbildning. Universitetsstudier bygger på förmågan att ta till sig längre, komplexa och teoretiskt avancerade texter. Den svenska läskrisen, som länge varit tydlig i grund- och gymnasieskolan, märks nu också i högskolan. Lärare vittnar om studenter som har svårare att läsa hela böcker, följa längre resonemang och tillgodogöra sig vetenskapliga texter. Försvagad läsförmåga riskerar att påverka både genomströmning, kunskapsnivå och kvalitet i utbildningarna. Ett universitet där kurslitteraturen ersätts av kortare sammanfattningar och förenklade texter riskerar snabbt att tappa i akademisk höjd.

Parallellt finns också en annan oroande utveckling där tillgången till svensk kurslitteratur minskar. Internationell litteratur är visserligen central för många ämnen, men om svenskproducerad kurslitteratur trängs undan försvagas både ämnesutveckling på svenska och den akademiska terminologin i vårt eget språk. Det påverkar i förlängningen professioner som verkar i en svensk kontext, såsom lärare, jurister, socionomer och vårdpersonal. Läsning och kurslitteratur är en kvalitetsfråga. Kurslitteratur kan också bidra till att säkerställa forskningsanknytningen av en utbildning.

Förslag:

- **Staten ska betala kurslitteraturen de första terminerna.** För studenter på särskilt långa och samhällsviktiga utbildningar, exempelvis inom vård-, teknik- och läraryrken, bör staten bekosta kurslitteratur under de första terminerna. Finansiering kan ske genom riktat stöd till lärosätena för att sedan förslagsvis administreras av lärosätesbiblioteken.
- **Sjösätt ett bibliotekslyft för landets lärosäten.** Lärosätesbiblioteken är centrala infrastrukturer för läsning och kunskapsinhämtning. Det är därför viktigt att värna, upprätthålla och utveckla lärosätesbiblioteken till exempel genom att satsa på forskningsbiblioteket. Vi föreslår att man avsätter öronmärkta pengar för ett

bibliotekslyft bland lärosäten.

- **Inrätta ett program på Vetenskapsrådet för kurslitteratur.** Det finns behov av att stärka framtagandet av kurslitteratur. Fler forskare behöver ha möjlighet och utrymme för detta. Ett program för kurslitteratur inom ramen för Vetenskapsrådet borgar för hög kvalitet. Programmet syftar till att utlysa medel för att skriva kurslitteratur på svenska.

Utländska studenter och forskare

Akademien och forskningen stärks av internationellt utbyte och samarbete. Samtidigt ser vi även att akademien påverkas av en förändrad geopolitik. I USA har det blivit svårare för utländska doktorander och forskare att få uppehållstillstånd. Därtill finns det många inhemska forskare som känner att den akademiska friheten inskränks och söker sig till andra delar av världen. Även i andra delar av världen är den akademiska friheten alltmer begränsad.

Sveriges högre utbildning ska hålla en sådan kvalitet att studenter också utanför EU söker sig till landets lärosäten. På den globala utbildningsmarknaden konkurrerar svenska universitet med Oxford och Cambridge om de bästa studenterna. Om utländska studenter ska uppfatta den högre utbildningen i Sverige som attraktiv måste hög akademisk kvalitet stå i fokus.

Samtidigt som detta sker har vi andra länder som utnyttjar doktorander och forskare för att samla in kunskap för landets egen vinning. Därför behöver ett ökat säkerhetsmedvetande på lärosätena och en ansvarsfull internationalisering säkerställas. Det gäller inte minst för forskning inom teknik och naturvetenskap där forskning många gånger kan ha ett högt monetärt värde vid kommersiell tillämpning.

Förslag:

- **Fler stipendier för utländska toppstudenter att stanna i Sverige.** För att attrahera och behålla fler utländska studenter som har utbildat sig i Sverige bör dessa ges ökade ekonomiska incitament genom bonusar och viss avtrappning av utbildningsavgiften beroende på hur länge man stannar kvar i landet.
- **Ny myndighet för strategisk rekrytering av spetskompetens och forskningsspridning.** Sverige är i behov av en myndighet som rekryterar utländska talanger i form av toppstudenter, doktorander och forskare. Samtidigt behövs ökade insatser för att sprida den forskning som bedrivs i Sverige och öka antalet forskningssamarbeten. Därför ser Liberalerna ett behov av en samlande myndighet med detta ansvar. Denna typ av myndighet finns i flera länder, exempelvis Japan, och visar goda resultat för att stärka forskningens kvalitet och genomslag.

- **Inrätta nya stipendier för tredjelandsstudenter tillsammans med företag.**

Stipendierna ska innebära gratis studier samtidigt som studenterna förbinder sig att stanna kvar i Sverige en viss tid för att arbeta, i branscher som behöver kompetens. Ett av stipendierna kan ta inspiration från det amerikanska Fulbrightstipendiet, vilket främst vänder sig till högutbildade och till experter på de områden USA prioriterar i samarbetet med olika länder.

Forskning för framtiden

Mer av statens pengar behöver gå till forskning och utveckling. Pandemi, krig och ökad geopolitisk konkurrens har inneburit stora förändringar. Tre stora block, USA, Kina och EU, dominerar nu den geopolitiska konkurrensen om inflytande över den globala utvecklingen. Forskning och innovation har fått en mer framskjuten roll, både som en viktig bas för den ekonomiska tillväxten och för försvarsförmågan. Många länder har därför gjort, och gör, kraftfulla investeringar i forskning och utveckling (FoU) för att säkra konkurrenskraft, internationell attraktionskraft, teknologisk självständighet och ekonomisk säkerhet.

Liberalerna har under mandatperioden lagt fram den största forsknings- och innovationspropositionen någonsin. Samtidigt är den svenska tillväxten fortsatt ett bekymmer där andra länder har en betydligt högre tillväxttakt. Sverige behöver fortsätta att öka sin satsning på forskning och innovation. Majoriteten av investeringarna i forskning och utveckling i Sverige kommer från det privata näringslivet. Det är dags att staten stärker sin del. Forskningsintensiva branscher är grundbulten i svensk ekonomi och konkurrenskraft.

Förslag:

- **Nytt mål: 4% av Sveriges BNP ska gå till forskning och utveckling varav staten står för 1%.** För att Sverige fortsatt ska kunna vara ett av världens mest konkurrenskraftiga länder, där en stor del av konkurrenskraften bärs av forskningsintensiva företag, behöver Sveriges FoU-utgifter som andel av BNP öka. Liberalerna vill att ett nytt forskningspolitiskt mål ska sättas, som innebär att statens och näringslivets investeringar i forskning och utveckling tillsammans ska uppgå till 4% av BNP.
- **Slopa taket för FoU-avdrag.** Sverige har, i relation till sin storlek, många internationellt ledande företag med stor FoU-verksamhet i landet men konkurrensen om företagens FoU-verksamhet är knivskarp. Sverige behöver säkerställa att företagen fortsatt anser det gynnsamt att lägga sin FoU-verksamhet i Sverige. Det görs genom att ytterligare öka FoU-avdragen för företag för att stimulera forskning och utveckling.

- **Tidigarelägg nästa Forsknings- och innovationsproposition till 2027.** Allt fler länder satsar alltmer på forskning samtidigt som utvecklingen går snabbare. Forskning kopplas tydligare samman med tillväxt och geopolitiskt oberoende. Därför anser Liberalerna att nästa forskningsproposition behöver tidigareläggas till 2027.
- **Inrätta en permanent forskningsberedning.** Långsiktighet i finansiering är avgörande för forskares möjlighet att bedriva forskning. Detta är även centralt för näringslivet och privata forskningsfinansiärer så att de vet att staten står för sina åtaganden och därmed själva kan ta långsiktiga beslut för sina egna forskningssatsningar. Därför vill Liberalerna att forskningsberedningen blir permanent och utgörs av experter samt ledamöter från samtliga partier i likhet med försvarsberedningen.

Forskningsinfrastruktur för framtiden

Forskningsframsteg blir alltmer beroende av forskningsinfrastrukturer. Det kan handla om större infrastrukturer som Max IV, ESS och SciLifelab, likväl som mellanstora och mindre forskningsinfrastrukturer. Sverige har investerat stort i bland annat Max IV, ESS och SciLifelab som kommer att bidra till nya forskningsgenombrott. Det behöver vi fortsätta göra. Nyttan med forskningsinfrastrukturer spänner över en rad olika discipliner och kan användas både i grundforskning och tillämpad forskning. Det kan till exempel handla om renrum, avancerade teleskop eller acceleratorer. I en tid där kvant och AI dominerar utvecklingen kommer satsningar på avancerad beräkningskraft och superdatorer att behövas ännu mer. Forskningsinfrastrukturerna utgör också en styrka för att attrahera kompetens till Sverige. Det är viktigt att forskningsinfrastrukturerna kommer till nytta för fler och nya användare, både inom offentlig och privat sektor, vilket även stärker även svensk innovationsförmåga.

Sverige är en Arktis-nation och som sådan har vi en lång tradition av excellent polarforskning. Det möjliggörs inte minst av att Sverige har en forskningsisbrytare, Oden. Under de senaste åren har den säkerhetspolitiska dimensionen blivit allt viktigare även i fråga om Arktis. Sverige säkerställer därför genom en nyanskaffning av en forskningsisbrytare också ett oberoende tillträde till Arktis. I ett Nato sammanhang gör det Sverige till en efterfrågad partner med unik förmåga.

Förslag:

- **Fortsatta satsningar på forskningsinfrastrukturer.** Utan Liberalerna hade Sverige varken haft Max IV eller ESS, men detta är infrastrukturer som fortsatt behöver prioriteras i budgeten. Därtill behöver fler och större

forskningsinfrastrukturer etableras, inte minst för att lösa framtidens ödesfråga, klimatet.

- **Bildningens forskningsinfrastruktur.** Allt större fokus fästs vid de digitala infrastrukturerna, samtidigt som höjda hyror begränsar fysiska miljöer. Det gäller inte minst de samlingar som tillhör världskulturmuseerna, det vill säga Etnografiska museet, Medelhavsmuseet och Östasiatiska museet i Stockholm samt Världskulturmuseet i Göteborg. Deras samlingar i form av artefakter och böcker utgör värdefulla bidrag till forskningen som behöver bevaras. Vi föreslår att dessa samlingar nu tas över av KB. Världskulturmuseerna kommer dock fortsatt spela en viktig roll i att tillgängliggöra material för allmänheten.
- **Ny forskningsisbrytare snarast.** Regeringen bör omedelbart besluta om nyanskaffning av en ny forskningsisbrytare efter Oden för att säkerställa det oberoende tillträdet till Arktis och att Sverige behåller sin position inom polarforskning.

Satsa på spets och genombrottsforskning

Banbrytande genombrottsforskning är det som flyttar mänskligheten och samhället framåt. Produktivitetskommissionen beskriver hur forskningsmedel i allt högre grad riktas till forskning av inkrementell snarare än banbrytande karaktär. En typ av forskningsfinansiär som under lång tid lyckats driva högriskprojekt är den amerikanska DARPA (Defence Advanced Research Projects Agency) som sedan har tjänat som inspiration för en rad initiativ runt om i världen. Det är projekt som kräver långsiktighet, resurser och ledarskap. Det är dags att även Sverige fokuserar på att ge banbrytande forskning de allra bästa förutsättningarna.

Under den här mandatperioden har Liberalerna fokuserat på att återinföra excellens som utgångspunkt i fördelning av forskningsmedel. Den processen behöver fortsätta under kommande år för att säkerställa att svensk forskning är i framkant internationellt. Det betyder till exempel att excellensprincipen förstärks i fördelning av medel för grundforskning.

Förslag:

- **Inrätta en svensk variant av brittiska ARIA (Advanced research and invention agency) .** Syftet är att finansiera forskning av banbrytande karaktär och för att ge dessa projekt de bästa förutsättningarna att lyckas. Det finns flera länder, förutom USA som har etablerat liknande strukturer som kan tjäna som inspiration.

- **Fördela basanslagen till lärosäten utifrån excellensprincipen.** Basanslag är de forskningsanslag som staten delar ut direkt till lärosäten för forskning och forskarutbildning. Ett syfte med dessa är att säkerställa att lärosäten har forskningsanknuten utbildning. En ökad andel av basanslagen behöver fördelas utifrån excellenskriterier för att stärka excellensprincipen i svensk forskning och utbildning.
- **Framgångsrika lärosäten ska inte straffas.** Mängden externa forskningsanslag anses ofta vara en indikator på hög kvalitet. Problemet är att med externa medel följer krav på medfinansiering. För forskningstunga och framgångsrika lärosäten tar den egna finansieringen slut och lärosäten kan därefter inte söka ytterligare extern finansiering. Detta är inte långsiktigt hållbart för en framstående forskningsnation som Sverige.
- **I likhet med länder som Japan bör Sverige inrätta en Nobelstrategi.** Sverige ska inte bara dela ut Nobelpris, vi ska också tilldelas dem. För att göra det behövs en strategi för hur många Nobelpris som svensk forskning ska ha varit med att ge upphov till om 20 år.

Från genombrott till nyttogörande

Lika angeläget som att bedriva en långsiktig och nyfikenhetsdriven forskning är att forskningsresultat snabbare omsätts till samhällsnytta. Den processen går i dag snabbare än någonsin tidigare, men inte tillräckligt snabbt. Liberalerna menar att staten behöver underlätta den ytterligare. Det gäller särskilt inom vården där flera analyser visar att nya forskningsrön, innovativa terapier eller behandlingar kan ta mellan 8–15 år innan de tillämpas fullt ut i den svenska vården. Generellt behöver regelverk, ersättningsmodeller och upphandlingsmetoder ses över så att de främjar innovation.

Förslag:

- **Förtydliga vårdens innovationskrav.** Idag finns ett lagstadgat krav på vården att arbeta med forskning. Formuleringen borde justeras så att det står klart att uppdraget också innefattar att främja innovation.
- **Öka incitamenten för kliniska prövningar i Sverige.** Fler kliniska prövningar behöver förläggas till Sverige. Det stärker den enskilde patientens möjlighet att överleva sjukdom och det stärker Sverige som life science nation. Ett sätt är att införa

en lagstadgad rätt för läkare att delta i klinisk forskning.

- **Bättre möjligheter att jobba i och utanför akademien.** Under mandatperioden har Liberalerna breddat förenade anställningar till att gälla alla sektorer. Det innebär att vi har ökat möjligheten för forskare att ha två arbetsgivare, dels ett lärosäte och dels en extern verksamhet. Förenade anställningar behöver dock utvecklas ytterligare för att stärka samverkan mellan akademien och näringslivet och därmed också infrastrukturen för nyttgörande.
- **Bättre förutsättningar för startups.** Sverige rankas högst eller mycket högt i de flesta innovationsrankingarna. Sverige behöver dock bli bättre på att ge startups förutsättningar att stanna kvar i Sverige. För det krävs kapital, attraktiva miljöer, kompetensförsörjning och mindre regelkrångel.

Stärk den akademiska friheten

Den osäkra omvärlden påverkar utbildningen och forskningens villkor. Samtidigt påminner utvecklingen oss om att utbildningens och forskningens kvalitet, samt samhällets tillit till kunskap, ytterst vilar på en stark akademisk frihet. Det är en frihet som inte bara måste värnas, utan också stärkas.

I en tid då tilliten till kunskap provas och där gränsen mellan fakta och åsikt ibland suddas ut blir det allt viktigare att öppna upp forskningen och göra den begriplig, tillgänglig och relevant. Det finns idag tendenser till att avfärda viktiga forskningsrön som åsikter eller perspektiv från olika delar av samhället. Forskningsframsteg bygger på att det finns en legitimitet och förtroende brett i samhället.

Förslag:

- **Grundlagsskydda den akademiska friheten.** I dag är forskningens frihet skyddad i grundlagen, men innehållet i undervisningen vid våra universitet och högskolor har inte samma skydd. I kunskapsnationen Sverige ska den akademiska friheten i sin helhet vara grundlagsskyddad.
- **Separera lärosätena från staten.** I Sverige är lärosäten myndigheter och deras rektorer är myndighetschefer. Det är en konstig ordning. Lärosätena bör vara fria från staten. Under mandatperioden har Liberalerna påbörjat arbetet genom att tillsätta en utredning som ska se över lärosätenas associationsform, med sikte på att göra

lärosätena mer självständiga från staten. Det arbetet behöver tas i mål.

En rymdpolitik för nästa generation

Rymden är central i en rad olika områden såsom säkerhet, kommunikation, miljö och klimat. Med hjälp av satelliter kan man till exempel köra bil med GPS och titta på väderleksrapporten på kvällsnyheterna. Liberalerna har under fyra år innehaft posten som rymdminister med höga ambitioner för svensk rymdverksamhet.

Det måste vi fortsätta ha. Konkurrensen är stenhård och om Sverige och EU fortsatt ska vara framstående aktörer i rymdsammanhang behövs inte bara ökade resurser, utan också fler reformer. Rymden har historiskt varit ett område som bara ett fåtal aktörer har haft möjlighet att verka i, men den snabba teknikutvecklingen har förändrat det. Målet är att Sverige inom tio år ska ha en förmåga att kunna designa, bygga, sända upp och drifta satelliter från eget territorium. För att det ska kunna hända är det dock avgörande att Sverige blir mer modernt i vårt förhållningssätt till rymden.

Förslag:

- **Stöd techstartups inom rymdbranschen.** Mycket av framtidens rymdförmåga, både civil och militär, kommer att komma ur innovationer i techbolag. Det pågår nu en ny kapplöpning till månen där månstationer både runt månen och på månen är målet med kapplöpningen. Månstationerna kräver teknik i framkant som kan levereras av bland andra svenska bolag. Sverige behöver därför ge dessa bolag de bästa förutsättningarna att attrahera kapital, skala upp och verka i Sverige.
- **Reformera European Space Agency (ESA).** Mycket av ESA:s arbete bygger på idén om georetur vilket innebär att det som ett land lägger in i ett rymdprogram i form av monetära resurser ska komma det landets företag till del i beställningar. Det är på många sätt ett föråldrat system eftersom det hämmar den fria marknaden och därmed den europeiska konkurrenskraften. För att ge Europa en möjlighet att komma ikapp USA behöver det systemet reformeras.
- **Återanvänd fler raketer.** Den snabba utvecklingen i rymden skapar inte bara möjligheter, den leder också till ökat rymdskrot. Sverige behöver verka för att samla in mer rymdskrot och för att raketer ska återanvändas. Det är bra, både ur ett ekonomiskt och miljömässigt perspektiv.
- **Svensk på månen senast 2036.** Under de senaste 20 åren har Sverige haft flera astronauter i rymden. Under den senaste mandatperioden skedde det genom ett

historiskt samarbete mellan stat, myndighet och näringsliv. Astronauter bidrar till viktiga forskningsframsteg och blir förebilder som inspirerar elever att välja STEM-yrken. Sverige behöver dra lärdom av det goda samarbetet och sikta högt med målet att en svensk astronaut ska nå månen senast 2036.

- **Bortom New Space.** Idag har stater inte längre monopol på rymden. Det är snarare en rad olika kommersiella såväl som statliga aktörer som bedriver verksamhet i rymden. Rymden går nu från att vara en sektor till en infrastruktur som kommer att integreras i en rad områden. I Sverige har vi varit långsamma i att anamma New Space, som fenomenet kallas, och det är nu centralt att Sverige ligger i framkant i nästa steg.

